

Education, which is oriented towards sustainable development is aimed at the assimilation by people of all ages of extremely important ecological, economic and socially appropriate behavior skills, without which it is impossible to create and maintain sustainable well-being of society.

The determining role in the development of human worldview plays a period of preschool childhood.

Using of art literature, in general, and V. Sukhomlinskyi works, in particular, in modern scientific and pedagogical practice is the important knowledge component of future educators' professional training to the formation of skills focused on sustainable development of preschoolers.

Future teachers' training to the formation of skills focused on sustainable development of preschoolers was carried out in 2 stages: 1st-basic stage, 2nd – practical.

The basic stage purpose was to ensure the students' perception and awareness of the common goal and objectives of education for the sustainable development of preschoolers by means of children's literature.

At this stage, the teacher gave the information about the art works, contributing to the skills focused on the sustainable development of preschoolers formation, taught them to analyze, evaluate, select and appropriate to use in working with preschoolers.

The practical stage purpose was to translate the theoretical knowledge of the discipline «Children's Literature» in the plane of practical skills.

We used the practical training on the classical structure, and practical training in the form of seminars based on interactive technologies, which are a means of maximum activation of the entire student group.

The practical stage was also implemented during the pedagogical practice in the preschool institutions.

The proposed system of work in the process of teaching the study course «Children's Literature» will contribute to the qualitative improvement of future preschool teachers professional training to formation of skills focused on sustainable development of preschoolers by means of art literature.

Key words: sustainable development, education for sustainable development, preschool teachers, preschoolers education.

УДК 37.015.31:[39+316.7]:316.61-053.2/5

А. М. ІЩЕНКО

аспірант кафедри педагогіки, психології й освітнього менеджменту

імені проф. Є. Петухова, м. Херсон, Україна

e-mail: KAN31031990@gmail.com

ЕТНОКУЛЬТУРНИЙ ПРОСТІР ЯК ФАКТОР СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДІТЕЙ ЗА В. О. СУХОМЛИНСЬКИМ

Дана стаття присвячена аналізу творчості вітчизняного педагога В. Сухомлинського. Розглянуто модель соціалізації дітей в ході освоєння етнічної культури, яка є однією із складових формування етнокультурного освітнього середовища. Представлені компоненти етнокультурної компетентності та умови успішності соціалізації дітей, зокрема, через різні засоби ігрової діяльності: творення казки, гра, лялька та ін. Звертається увага на виокремлення в спадщині В. Сухомлинського значущості народної педагогіки. Проаналізовано практична реалізація та теоретичні ідеї діяльності Павлівської школи під керівництвом Василя Олександровича.

Ключові слова: соціалізація, етновиховання, етновиховне середовище, гра, лялька, етнокультурний простір.

Першочерговим завданням сучасної школи є наближення учнів до життя, засвоєння ними системи знань, норм і національних цінностей, що дають їм можливість функціонувати як повноправним членам суспільства. Цьому сприяє ряд чинників і перш за все втілення в освітній простір народної педагогіки, творення відповідного культурно-освітнього середовища. Ці завдання на сучасному етапі розбудови виховного процесу в Україні чітко визначені в законодавчій базі: Законі України «Про освіту» (2017), Концепції Нової української школи (2016), Концепції національного виховання (2012) тощо.

Завдання виховання полягає в тому, щоб представити дітям складний, небезпечний реальний світ і допомогти вибрати і освоїти ту форму соціалізації, яка співвідноситься з потребами їх індивідуальності і одночасно відповідає вимогам соціуму.

Розглядаючи ці питання, ми звертаємось до спадщини В. О. Сухомлинського, який досить ґрунтовно розкрив значення етнокультурної складової у вихованні дитини, у її соціалізації в різних соціальних інституціях: сім'ї, школі, громадських об'єднаннях та дитячих організаціях тощо.

Ідеї, спадщина, наукові педагогічні напрацювання і практичний досвід вченого постійно

перебуває у полі дослідження і вивчення як українських (О. Савченко, О. Сухомлинська, І. Бех, А. Богуш, В. Кремень та ін.), так і зарубіжних: Х. Франчос і М. Ціандзі (Греція), В. Іфферт, Р. Штайник, Е. Гартман (Німеччина), М. Біблюк, С. Лашин (Польща), Л. Мілков (Болгарія), А. Коке-ріль (Австралія) та ін. Вчені наголошують, що особливе місце в своїх працях, в роботі Павлівської школи В. Сухомлинський приділяв питанням творення відповідного соціокультурного середовища на засадах народної педагогіки що є досить оптимальним в умовах сьогодення.

Одним з найважливіших завдань практичної та теоретичної діяльності великого українського педагога світового рівня Василя Олександровича Сухомлинського стало формування в дитини особистого ставлення до оточуючого світу, розуміння своєї справи і відповідальності перед рідними, близькими, суспільством і перед своєю совістю, – через особисте. Таким чином здійснюється соціальна орієнтація дитини.

Адже виховання на національній традиції сприяє формуванню в дітей української самобутності, сукупності уявлень про власну націю, історичний шлях, місце серед інших етносів.

На цих засадничих основах побудовано Концепцію Нової української школи. Все це і визначило тему, мету і завдання нашої публікації – розкрити теоретичні і практичні основи творення соціокультурного середовища на засадах народної педагогіки В. О. Сухомлинського задля вирішення сучасних питань виховання. У своєму науковому пошуку ми виходимо із того, що етнокультурний простір будь-якого етносу є соціоприродним утворенням. Його специфіка суттєво відбивається на формах, характері національної культури. Простір етнокультурних спільнот виступає не тільки як своєрідний контекст, у взаємодії з яким формується культура, але і як її власна невід’ємна складова частина, що важливо і для творення такого простору в шкільному середовищі. Також, виходячи із теми публікації ми за основу взяли трактування самого поняття соціалізація.

У цілому за тлумачними словниками соціалізація це: «Процес засвоєння людиною певної системи знань, норм і цінностей, які дозволяють їй функціонувати як повноправний член суспільства; включає як цілеспрямований вплив на особистість (виховання), так і стихійні, спонтанні процеси, що впливають на її формування» [1, 1360].

Василь Олександрович розглядає поняття «соціалізація» переважно як процес прилучення особистості до суспільства з метою розвитку її взаємодії з навколишнім світом. Відомий педагог, на відміну від своїх попередників, розкриваючи

змістове наповнення поняття «соціалізація», виділяв «сходінки соціалізації», які сприяють формуванню і становленню особистості учня:

1. Повага людини до іншої людини, до її особистості та особливостей;
2. Сприяння загальнолюдським і національним цілям на основі взаєморозуміння та згоди: підтримання дружніх зв'язків, надання взаємодопомоги в разі необхідності, вивчення та засвоєння поряд із національним «соціальним вихованням» загальнолюдських соціальних цінностей, що лежать в основі моральних відносин між людьми різних національностей, котрі проживають до того ж в різних етнокультурних умовах;
3. Об'єднання соціального досвіду та соціальних зв'язків особистості учня української національної приналежності з соціальним досвідом усіх націй земної кулі для досягнення загального покликання всього людства – взаємопідтримки, взаємного духовного збагачення, рахуючись при цьому як з національними, так і з загальнолюдськими інтересами, особливостями культури, віросповідання, а також із встановленими законами у державі та нормами моралі у суспільстві.

В. Сухомлинський переконував педагогів в необхідності давати дітям досвід переживання різноманітних життєвих стосунків: моральних, пізнавальних, естетичних, стосунків до радості і горя, до добра і зла, до хвороб і старості, навіть до смерті [3]. Він писав: «Матері і батьку, педагогові і письменникові – усім причетним до виховання потрібно мудро вводити дитину за руку у світ людський, не закриваючи його очі на радощі і страждання. Усвідомлення тієї істини, що ми приходимо у світ і йдемо з нього, щоб ніколи більше в нього не повернутися, що у світі є найбільша радість – народження людини і найбільше горе – смерть, – справжнє усвідомлення цієї істини робить людину мудрим мислителем, формує тонку вихованість інтелекту, душі, серця, волі» [13].

«Сукупність знань і уявлень про культуру, традиції, ідеали, цінності свого етносу, а також усвідомлення себе членом цієї спільноти, місця свого народу серед інших народів – основа формування етнічної самосвідомості особи» [9, 59]. Особливу роль у цьому процесі відіграють нові освітні технології, зокрема, технології етнокультурного виховання. Для сучасної України національна самосвідомість має особливе значення.

Етнокультурне виховання особистості орієнтоване на становлення носія традицій і звичаїв духовної культури народу. Формування основ етнічної культури особистості неможливе без усвідомлення себе частиною (одиницею) певного

народу, культури. Одним із завдань етнокультурного виховання дітей та молоді є усвідомлення та засвоєння ними культурних традицій певної спільноти, вихідцями з якої вони є.

Педагогічний аспект соціалізації проявляється передусім на рівні мікрочинників. У процесі соціалізації дитини неминуче виникають явища, які вимагають певного узгодження соціального впливу і реальної педагогічної дії, конкретного педагогічного інструментарію та відповідної освітньої технології.

Нерідко надмірно перебільшують роль прямих соціалізуючих дій, подання дітям відібраного «чистого знання» і зразків «правильного життя». А в реальній практиці вирішальне значення мають якраз раціонально не опосередковані форми прояву буття: традиції; риси стилю життя етносу або конкретної сім'ї; чутки; медіа-символи; зразки дитячої субкультури. Вони приймаються дітьми не як пізнавальна інформація, привласнюються не як соціальні догми, а переживаються, проживаються на рівні рефлексії

Василь Олександрович Сухомлинський один з перших вітчизняних педагогів, який почав будувати виховну систему, спираючись на гуманістичні принципи поваги до особистості вихованця, його людських якостей, довіри та любові до кожної дитини. Він створює освітньо-виховне середовище наповнюючи його засобами народної педагогіки, що надає умови для плідного всебічного розвитку особистості.

Павлівська школа, її територія були зразком української традиції середовища: розкішний плодовий сад площею два гектари – Сад Матері; виноградник – улюблене дітище всієї школи; теплиця – зелена лабораторія, центр дослідницької роботи юннатів і науково-предметних гуртків; лимонарій, крільчатник, пасіка, дубовий гай. На ділянках багато квітів, квіткових алей, гаїв. Дорогу від головного навчального корпусу до приміщення навчальних кабінетів, робочих кімнат обсаджено кущами троянд. Ця алея троянд – улюблене місце прогулянок. У саду, персиковому гаю, у дубовому гаю не менше 30 затишних куточків, де пахнуть квіти і можна помріяти, поговорити. Усе, що пов'язане з життям людини, повинно бути гарним, символічним до національних традицій і умов сьогодення.

Однією з ідей великого педагога стало створення сприятливих умов для навчання, тобто сприятливого освітньо-виховного середовища. Під освітньо-виховним середовищем ми розуміємо певну систему впливів та умов просторово-предметного та соціального середовища, що надають дитині можливості для гармонійного та

всебічного розвитку. Виховати саме таку людину «творчої, цікавої, допитливої думки» – ось мета кожної школи, вважав В. Сухомлинський.

Василь Олександрович довів, що взаємодія з навколишнім предметно-просторовим оточенням разом з соціальним впливом відіграють велику роль в становленні та вихованні і створює у Павлівській школі якісно нове освітньо-виховне середовище.

Спочатку Сухомлинський перемістив початкові класи до окремої будівлі, де влучне розташування пропускало у приміщення багато світла, створюючи затишну атмосферу. Сама будівля була оточена великою кількістю дерев, які збагачували повітря киснем, що неабияк сприяє роботі мозку. Найважливішою причиною переміщення молодших школярів до окремої будівлі став особливий режим праці та відпочинку, якого необхідно дотримуватись у початковій школі. «Для дітей молодшого шкільного віку особливо неприпустимі крик, натовп, характерні для великого колективу, – пише В. Сухомлинський. – Нехай маленькі школярі якомога довше користуються благом, необхідним для повноцінного розумового розвитку – тишею» [12, 116].

Вчений обґрунтовує важливість цього фактору тим, що дитині, яка і так знаходиться у стані стресу від потрапляння у нову, незвичну для неї атмосферу, важко упоратися з тим емоційним збудженням, яке передається від великої кількості людей. Діти втрачають працездатність та швидко втомлюються «не стільки від розумової праці, скільки від постійного збудження, яке створюється криком, біганиною, штовханиною підчас перерви та перед заняттями» [12, 116]. Саме тому усамітнення, тиша, спілкування у маленькому колективі дозволяє вірно розподілити сили для навчання та відпочинку, створити належну атмосферу для ефективного подолання стресу від різкої зміни місця перебування від батьківської хати до школи.

Інша кімната будівлі слугувала одним з найяскравіших прикладів важливості предметно-просторового оточення для сприйняття матеріалу та загального розвитку. Це приміщення отримало назву «Кімната казок». Призначенням цієї кімнати стало розвинення естетичної, духовної сторони особисті дітей, удосконалення навичок образного та абстрактного мислення, покращення мовлення за допомогою казки, активного залучення дітей до традицій народної педагогіки. В. Сухомлинський дуже ретельно підійшов до оформлення Кімнати казок, «Довелося багато попрацювати, – згадує В. Сухомлинський. – щоб все навколо навіювало малечі спогади про казку, яку мама розповідала в ранньому дитинстві, про

вечірні сутінки, про веселий вогник у пічці» [12, 189]. В. Сухомлинський недаремно приділив стільки уваги естетичному наповненню кімнати, адже візуальне сприйняття оточення, кожної картини, іграшки, малюнку, кожного предмета загострюють сприйняття дитиною художніх образів, слів, допомагають глибше розкрити задум та мораль казки, її національні витоки та виховний потенціал. Але оточення сприяє не тільки більш ефективному сприйняттю інформації, воно стимулює творчість, відкриває для дітей можливості для створення власних творів, казок, оповідань. За спостереженнями В. Сухомлинського, навіть ті діти, що мали певні проблеми у розвитку мислення та мовлення, під впливом благодатної атмосфери Кімнати казок розкрили свої можливості, проявивши свої творчі здібності за допомогою казки.

Яким би важливим не було приміщення, в якому займаються діти, все ж найголовнішим джерелом виховання та розвитку В. Сухомлинський вважав природу. «Думається, що школа майбутнього повинна якомога повніше використовувати все, що дає природа і що може зробити людина, для того, щоб природа служила йому» [11, 125]. Особливості розвитку дитячого мозку потребують, щоб «його розум виховувався у джерела думки – поміж наочних образів, і насамперед серед природи, щоб думка перемикалась з наочного образу на «опрацювання» інформації про цей образ» [12, 29].

Василь Олександрович завжди намагався проводити з дітьми більше часу на свіжому повітрі. Цей досвід виховання дітей під відкритим небом він почав зі «Школи радості», свого роду підготовчого курсу для дітей дошкільного віку довжиною в рік, де жодне з занять не проходило у приміщенні. Описуючи свою роботу, він говорить, що така ідея у нього виникла на підставі багаторічних спостережень за учнями, які показали, що дитина за своєю натурою «допитливий дослідник, відкривач світу», і що найкращий шлях розвинути особистість, відкрити її потенціал – це дозволити дитині самостійно пізнавати світ «у його живих фарбах, яскравих та тремтливих звуках» [12, 26]. Важливо знайомити дітей з оточуючим світом так, щоб кожного разу вони відкривали в ньому щось нове, звертаючись до «джерела мислення та мовлення – чудесної краси природи».

Освітньо-виховне середовище складається не лише з предметно-просторового оточення, а включає в себе ще й соціальну взаємодію дитини з оточуючими людьми. І цьому аспекту Василь Олександрович також приділяв велику увагу. Саме відносини між вчителем та учнем всередині

колективу стають запорукою гармонійного розвитку дитини. Важливу роль відіграє наповнення цікавими формами роботи, як-от: читання та обговорення художніх творів, казок; інсценування творів; поетична творчість дітей – складання розповідей та казок; ігри-емпатії, ігри-драматизації; бесіди на морально-етичні теми; проведення виставок.

На думку педагога, вчитель повинен бути для дитини другом, уважним та доброзичливим. Він повинен вміти розкрити внутрішній світ учнів, зрозуміти в кожній дитині особисте, адже те, якою людиною стане дитина у майбутньому, багато в чому залежить від того, «хто тримав дитину на колінах, вів її за руку, співав пісні та розповідав казки» [10, 48]. Вчений писав: «Якщо в школах є діти, що найжилися, недовірливі, а інколи і злі діти, то це лише тому, що вчителі не пізнали їх, не знайшли підходу до них, не зуміли стати їм товаришами. Виховання без дружби з дитиною можна порівняти з блуканням у темряві» [9, 78].

Опираючись на свій педагогічний досвід, Василь Олександрович відмічає, що нерідко виховна функція школи помилково розуміється лише в тому, щоб «вкласти якомога більше знань в їх [дітей] голови» [12, 216]. Діти навчаються, навіть після закінчення основних занять, у групах подовженого дня, замість того, щоб слідувати своєму природному ритму – грати, відпочивати, жити серед природи. Це докорінно невірно, стверджує В. Сухомлинський, адже у групах подовженого дня виникають благодатні умови для «постійного духовного спілкування вихователя та дітей, без якого важко уявити виховання високої емоційної культури» [12, 12].

Для того, щоб пізнати дітей, вчителю необхідно проводити з ними більше часу, не тільки у школі, а й за її межами, адже тільки таким чином можливо встановити багатогранні відносини між вихователем та цілісним, дружним колективом, де «вчитель – не тільки наставник, а і друг, товариш».

Учні, приходячи до школи, автоматично стає частиною нової суспільної групи – учнівського колективу. Вона вчиться налагоджувати стосунки, порівнювати та аналізувати свої досягнення, вирішувати конфліктні ситуації тощо. Це неодмінно впливає на особистість кожного з членів колективу. «У дитячому колективі всьому є міра, все з обережністю; вихователь ніколи не повинен випускати з під контролю дитячі пристрасті, – застерігає вчений. – І колективна думка може стати причиною невірних душевних травм у дітей» [10, 190].

За переконанням В. Сухомлинського, колектив тільки тоді може стати сприятливим середовищем,

коли він створюється у спільній творчій діяльності, що приносить кожному задоволення та дозволяє розкрити здібності та інтереси. Саме за таких умов та під керівництвом досвідченого, люблячого, турботливого педагога можливо формування колективу як частини благодатного освітньо-виховного середовища.

Кожна людина з раннього дитинства засвоює прийнятні манери поведінки і зразки мислення до тих пір, поки більшість з них не стають звичними. Це входження в соціальний світ відбувається шляхом засвоєння необхідної кількості знань, норм, цінностей, зразків і навичок поведінки, що дозволяє йому існувати в якості повноправного члена суспільства. «Суспільна поведінка людини не запрограмована природою, і тому щоразу вона змушена вчитися тому, як розуміти навколишній світ і реагувати на нього. Отже, у кожній культурі історично склалися свої засоби навчання прийнятної поведінки. Процес глобалізації у сучасному світі допускає запозичення елементів культури різних народів»[2].

«Феномен етнічного – особливе явище, яке пронизує найглибші сфери буття людини, певної спільноти як культурно-історичної своєрідності, яка відрізняє один народ від іншого, як основи формування нації» [10, 59].

Не викликає сумніву положення про те, що етнокультура твориться природним шляхом у середовищі свого етносу, тому є природним явищем і водночас творчим, бо постійно передається від покоління до покоління, зазнаючи певних змін та наповнюючись новим змістом, образами, символами. «Людина, яка не відчуває кореневої природи власної культури, не здатна до сприйняття інших культур. Не існує окремого психологічного механізму для сприйняття «своєї» і «чужої» культури, але є аура внутрішньої національної належності як опора для етнічних, що і необхідно втілювати безпосередньо в освітній процес» [7,50].

Етнічна культура, як самоорганізуюча педагогічна система, відповідає потребам нації і постійно розвивається. Педагогічна мудрість певної спільноти (народна педагогіка) своїм корінням сягає в далеке минуле, зберігає досвід багатьох поколінь, виховуючи їх на кращих народних традиціях. Немає таких питань виховання, які не знайшли відображення в етнокультурі. К. Ушинський з цього приводу зазначає, що з «оригінальними педагогічними ідеями, шедеврами народної педагогіки, з педагогічним генієм народу ніхто не може змагатися» [14, 300].

Необхідністю сьогодення є звернення вітчизняної освіти до етнокультурних традицій в організації навчальної діяльності школярів. Використання етнокультурних надбань у педагогічному процесі сприяє розвитку особистості на духовно-моральному ґрунті загальнолюдських цінностей, враховуючи особливості етнотрадицій та національних ідеалів.

В. О. Сухомлинський, автор цілого ряду педагогічних праць: «Павльська середня школа», «Серце віддаю дітям», «Сто порад учителеві», «Народження громадянина», «Батьківська педагогіка» та ін., в яких видатний педагог звертається до проблеми проектування людини, яка ґрунтується на ідеї всебічного розвитку особистості. Всі сторони виховання (розумове, моральне, естетичне, трудове, фізичне) він розглядав у єдності, вважаючи, що при упущенні чогось одного не розв'яжеться жодне виховне завдання.

Отож, наш науковий пошук підтвердив, що у процесі моделювання етнокультурного середовища слід враховувати традиції народної української педагогіки, а в умовах сьогодення вибудовувати, на дотриманні особистісно орієнтованого та компетентнісного підходів, враховувати вікові особливості засвоєння етнокультури та усвідомлення етнічної ідентичності дітьми.

Список використаних джерел

1. Бусел В.Т. Великий тлумачний словник сучасної української мови.- К. : Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005. – 1728с.
2. Вишневецький О.Теоретичні основи педагогіки: Курс лекцій. Підручник для студентів.- Дрогобич: Поліграфічна фірма «Коло», 2001. – 424с.
3. Голованова Н. Ф. Социализация и воспитание ребенка. Учебное пособие для студентов высших учебных заведений. – СПб.:Речь, 2004. – 272с.
4. Грушевський М. Дитина у звичаях і віруваннях українського народу. – К.:Либідь, 2006. – 256с.
5. Ісаєва М. Освітньо-виховне середовище в творчій спадщині В. Сухомлинського. URL: <http://www.ird.npu.edu.ua/files/isaeva.pdf>. (дата звернення : 21.10.2018)
6. Лозко Г. Етнологія України. Філософсько-теоретичні та етнорелігієзнавчі аспекти. – К.: Артек, 2001. – 304с.
7. Мурзина О. Етнічний та поліетнічний простір людини // Урок української. – 2004. – №2. – С.48-51.
8. Степико М. Буття етносу: витоки, сучасність, перспективи (філософсько-методологічний аналіз). – К.: Товариство «Знання», КОО, 1998. – 251с.
9. Сухомлинский В. А. Воспитание личности в советской школе / В. А. Сухомлинский. – К.: «Радянська школа», 1965. – 213 с.
10. Сухомлинский В.А. О воспитании / В. А. Сухомлинский. – М. : КВАНТА+, 2001. – 470 с.
11. Сухомлинский В.А. Павлышская средняя школа / В.А. Сухомлинский. – М. : Просвещение, 1969. – 398 с.
12. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям. – К.: Рад. Школа, 1988. – 220 с.
13. Сухомлинский В. А. Як виховати справжню людину. – Київ, 1975. – С. 70.
14. Ушинський К.Д. Зібрані твори. – М.-Л., 1949. – Т.6.

References

1. Busel V.T. Velykyi tлумachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy [Great explanatory dictionary of modern Ukrainian language]. – К. : Irpin : VTF «Perun», 2005. – 1728 p. [in Ukrainian]
2. Vyshnevskiy O. Teoretychni osnovy pedahohiky: Kurs lektsii. Pidruchnyk dlia studentiv [Theoretical Foundations of Pedagogy: Course of lectures. A textbook for students]. – Drohobych : Polihrafichna firma «Kolo», 2001. – 424 p. [in Ukrainian]
3. Holovanova N. F. Sotsyalyzatsiya y vospytanye rebenka. Uchebnoe posobyе dlia studentov vysshikh uchebnykh zavedenyi [Socialization and upbringing of the child. A manual for students of higher educational institutions]. – SPb. : Rech, 2004. – 272 p. [in Russian]
4. Hrushevskiy M. Dytna u zvychaiakh i viruvanniakh ukrainskoho narodu [A child in the customs and beliefs of the Ukrainian people]. – К. : Lybid, 2006. – 256 p. [in Ukrainian]
5. Isaeva M. Osvitno-vykhovne seredovyshche v tvorchii spadshchyni V. Sukhomlynskoho [Educational and educational environment in the creative heritage of V. Sukhomlynsky]. URL: <http://www.ird.npu.edu.ua/files/isaeva.pdf>. (data zvernennia : 21.10.2018) [in Ukrainian]
6. Lozko H. Etnolohiia Ukrainy. Filozofsko-teoretychni ta etnorelihiieznavchi aspekty [Ethnology of Ukraine. Philosophical-theoretical and ethno-religious aspects]. – К.: Artek, 2001. – 304 p. [in Ukrainian]
7. Murzyna O. Etnichniy ta poliетnichnyi prostir liudyny [Ethnology of Ukraine. Philosophical-theoretical and ethno-religious aspects] // Urok ukrainskoi. – 2004. – №2. – PP.48-51. [in Ukrainian]
8. Stepyko M. Buttia etnosu: vytoky, suchasnist, perspektyvy (filozofsko-metodolohichniy analiz) Ethnicity: Origins, Modernity, Perspectives (Philosophical and Methodological analysis. – К.: Tovarystvo «Znannia», KOO, 1998. – 251p. [in Ukrainian]
9. Sukhomlynskyi V. A. Vospytanye lychnosti v sovetskoi shkole / V. A. Sukhomlynskyi [Education of the Person in the Soviet School]. – К. : «Radianska shkola», 1965. – 213 p. [in Russian]
10. Sukhomlynskyi V. A. O vospytany [About Upbringing] / V. A. Sukhomlynskyi. – М. : KVANTA+, 2001. – 470 p. [in Russian]
11. Sukhomlynskyi V. A. Pavlyshskaia sredniaia shkola [Pavlyshskaya Secondary School] / V.A. Sukhomlynskyi. – М. : Prosveshchenye, 1969. – 398 p. [in Russian]
12. Sukhomlynskyi V. O. Sertse viddaiu ditiam [I give my heart to children]. – К. : Rad. Shkola, 1988. – 220 p. [in Ukrainian]
13. Sukhomlynskyi V. A. Yak vykhovaty spravzhniu liudynu [How to raise a true person]. – Kyiv, 1975. – PP. 70. [in Ukrainian]
14. Ushynskiy K.D. Zibrani tvory [Collected works]. – М.-Л., 1949. – Т. 6. [in Ukrainian]

А. М. Ищенко. Этнокультурное пространство как фактор социализации детей за В. А. Сухомлинским

Данная статья посвящена анализу творчества отечественного педагога В. Сухомлинского. Рассмотрена модель социализации детей в ходе освоения этнической культуры, которая является одной из составляющих формирования этнокультурной образовательной среды. Представленные компоненты этнокультурной компетентности и условия успешности социализации детей, в частности, через различные средства игровой деятельности: создание сказки, игра, кукла и др. Обращается внимание на выделении в наследии В. Сухомлинского значимости народной педагогики.

Проанализированы практическая реализация и теоретические идеи деятельности Павлышской школы под руководством Василия Александровича.

Ключевые слова: социализация, этновоспитание, этновоспитательная среда, этновоспитательное пространство, игра, кукла.

A. M. Ishchenko. Ethnocultural space as factor of children socialization according to V. O. Sukhomlynsky

This article is devoted to the analysis of the creative work of the national teacher V. Sukhomlynsky. The model of children socialization during the development of ethnic culture, which is one of the components of the ethnocultural educational environment formation, is considered. The components of ethnocultural competence and conditions for the success of children socialization are presented, in particular, through various means of gaming activity: the creation of a fairy tale, a game, a doll, and others. Attention is drawn to the distinction inherent in V. Sukhomlynsky's significance of folk pedagogy. The practical realization and theoretical ideas of the Pavlysh school under the direction of Vasily Alexandrovich are analyzed.

Key words: socialization, ethnogenesis, ethno-intellectual environment, game, doll, ethnocultural space.